

Snalaženje

Svi članci na Portalu su

smješteni ovisno o sadržaju po rubrikama. Njima se pristupa preko glavnoga izbornika na [vrhu stranice](#). Ako se članci ne mogu tako naći, i tekst i slike na Portalu mogu se pretraživati i preko [Googlea](#) uz upit (upit treba upisati bez navodnika): „traženi_pojam site:hkv.hr“.

Administriranje

Korisničko ime

Lozinka

Zapamti me

Prijava

- o Zaboravili ste korisničko ime?
- o Zaboravili ste lozinku?

Bergoglio godine 2010. dao na donekle sugestivno novinarsko pitanje: „Pretpostavljamo da u vremenima krize, kada se sve odlike uspostavljenoga poretka dovode u pitanje, osobna perspektiva zadobiva znatno veću važnost...“ Kardinal Bergoglio, današnji papa Franjo, odgovorio je:

„Riječ 'kriza' potječe iz grčkoga i znači 'vijati žito'. Sito, rešeto, odvaja ono što treba spasiti, a ostalo se baca. Mislim da u ovom času sve uloge moramo staviti na kulturu susreta, ili ćemo izgubiti. Totalitarne opcije iz prošlog stoljeća – fašizam, nacizam, komunizam, liberalizam – teže atomiziranju. To su korporativne opcije koje pod krinkom jednakosti skrivaju čestice bez organskog jedinstva. A najveći ljudski izazov upravo je sklad. Na primjer, divlji kapitalizam atomizira gospodarsku i društvenu sferu, a svako društvo mora težiti upravo suprotnome, uspostavljanju spona solidarnosti.“ [3]

Solidarnost – nosivi koncept katoličkoga socijalnog nauka

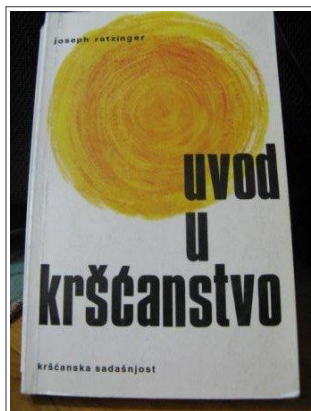
Valja reći da je „solidarnost“ višeznačan pojam, riječ s mnogim definicijama. Personalističko utemeljenje solidarnosti suprotstavljeno je i individualizmu i socijalizmu, a prevladava u teološkim raspravama počevši od njemačkih teologa kojima je područje interesa socijalna etika: Heinrich Pesch, Gustav Gundlach, Oswald von Nell-Breuning i drugi. Oni solidarnost drže polazišnim načelom društvenoga života i smatraju da joj zbog njezina integracijskoga potencijala pripada neotklonjiva društvena uloga. Posrijedi je stožerni pojam odnosno koncept katoličkoga socijalnog nauka. S time u vezi valja reći da teološko određenje solidarnosti jest integralno i dominira kao etičko načelo, što se prepoznaje u isticanju odgovornosti i zauzimanja za opće dobro. [4]

Shodno tomu, vrijedi predočiti misli iz socijalne enciklike „Sollicitudo rei socialis“ („Socijalna skrb“) u kojoj papa Ivan Pavao II. odaje priznanje i počast enciklici pape Pavla VI. naslovljenoj „Populorum progressio“ („Razvitak naroda“), u povodu 20. obljetnice njezina objavljivanja. Ivan Pavao II. ističe da solidarnost nije „osjećaj neke neodređene sućuti ili površnoga ganuća zbog patnje tolikih ljudi, bliskih i udaljenih“, nego je solidarnost, riječima Ivana Pavla II., „čvrsta i postojana odlučnost zauzimati se za opće dobro, to jest za dobro svih i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni“. „Ta se odlučnost temelji na čvrstom uvjerenju da su upravo pohlepa za dobiti i žed za vlašću kočnice punog razvoja“, istaknuo je Ivan Pavao II. i zatim objasnio: „Ta opredjeljenja i te 'strukture grijeha' mogu se – uz pomoć božanske milosti – pobijediti jedino dijametralno oprečnim stavom: zalaganjem za dobro bližnjega i spremnošću da, u evanđeoskom duhu 'izgubimo sebe' radi drugoga, umjesto da ga iskorištavamo, te da 'mu služimo', umjesto da ga tlačimo radi vlastite koristi (usp. Mt 10, 40-42; 20, 25; Mk 10, 42-45; Lk 22, 25-27).“ [5]

Za razliku od utilitarizma koji se uglavnom temelji na egoizmu i promatra osobu pod vidikom korisnosti – čemu ne proturječi to da unutar utilitarizma postoje altruistički elementi koji se nastoje probiti kroz šikaru egoizma – civilizacija ljubavi temelji se na personalizmu i solidarnosti i s time povezanim etosom altruizma. Altruizam i solidarnost neraskidivo su združeni s kršćanskim poimanjem osobe i personalizmom.

Kršćanski korijeni pojma „osoba“

Osobu je prvi definirao Boecije, izvornim i punim imenom Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius, starorimski filozof i matematičar, pisac i retoričar, glazbeni kritičar i političar, koji je postao svetac Katoličke crkve. Osobu je Boecije definirao metafizički; osoba je, kaže on, „individualna supstancija racionalne naravi“ („naturae rationalis individua substantia“). Valja međutim napomenuti da izraz „persona“ nije izvorno Boecijev, nego ga je preuzeo iz grčko-rimske tradicije: latinski „persona“ je dospjelo, kako se uvriježeno smatra, od grčkoga „prósopon“, u prvotnome značenju 'obličje', 'obrazina', 'maska koju navlači glumac igrajući određenu ulogu'. Tako se pojam „persona“ iz svojevrsnoga „ne-ja“ preobrazio u kršćanskoj reinterpretaciji u „ja“, a ono je – uzmemo li u obzir da kršćanska teologija drži da je čovjek „imago Dei“, slika Božja – bogoliko „ja“, koje biva nositeljem osobitoga dostojanstva. Joseph Ratzinger u znamenitoj knjizi „Uvod u kršćanstvo“ o tome kaže:

odjek u personalizmu 20. stoljeća, gdje ljudska osoba postaje najvećom vrijednošću.

sposobni riješiti sve postojeće i možebitne probleme svijeta, gdje se kao univerzalni putevi u ta rješenja namieću liberalizacija gospodarstva i demokratizacija politike.

No aktualna pandemija bolesti COVID-19 uzrokovana koronavirusom pokazala je duboku krizu modela takvoga kapitalizma. Štoviše, cijeli se svijet po domino-efektu našao zahvaćen krizom, svojevrsnim izvanrednim stanjem unutar kojega se današnji čovjek ima ravnati prema mjerama i odredbama svojstvenima „novom normalom“. Uputno je u tome smislu citirati odgovor koji je tadašnji kardinal Jorge

Ponuda

HT

O nama

K tome je smjeli poi **Izdvojeno** zvoriti da pomodni svijetom rašireni anglizam „personality“, ili latinski „personalitas“, ne bismo pojmom „persona“ ili „osoba“. Jer „osoba“ je pojam koji pripada metafiziци odnosno ontologiji, k tome i personalizmu, a „osobnost“ imamo razumijevati u psihološkom i moralnom, komunikološkom i estetičkom smislu. Osoba nema gradaciju – nije moguće biti osoba na višem stepnju od druge osobe, ne može se biti više ili manje osoba. S druge strane, možemo govoriti o izraženijoj ili manje izraženoj osobnosti ili o različitim vrstama osobnosti uspoređujući dvije ili više osoba. Osobnost pripada osobi, ali se osoba ne može svesti na osobnost ni s njome izjednačiti.

Ponuda

HT

O nama

Personalizam i njegovi glavni predstavnici

Kada je riječ o pojmu „personalizam“, treba kazati da se najprije pojavio u smislu koji se razlikuje od onoga kako se danas u filozofijskome diskursu najčešće razumijeva. Naime, podrijetlo pojma „personalizam“ uvriježeno se vezuje uz njemačkoga protestantskog teologa i filozofa Friedricha Daniela Ernsta Schleiermachersa, koji je živio u 18. i 19. stoljeću. Schleiermacher je pojmom „personalizam“ označio odnosno okarakterizirao božansko biće, želeći time izraziti kršćansku vjeru u osobnoga Boga, suprotstavivši takvu vjeru panteizmu ili sveboštvu. K tome treba reći da je teološko značenje personalizma, također u opreci prema panteizmu, preuzela u 19. stoljeću hegelova ljevica na čelu s Ludwigom Feuerbachom, ali da bi kritizirali religiju kao navodni uzrok otuđenja čovjeka. Objašnjavali su da čovjekova personalistička bit samootuđenjem biva projicirana u teološki personalizam, razarajući tako čovjekov antropologijsko-personalistički identitet. [7]

Uvidjevši da su personalistički pravci brojni i mnogoliki, francuski filozof Emmanuel Mounier, koji je 1932. osnovao „personalistički pokret“ i pokrenuo vrlo utjecajni i dugovječni časopis „Esprit“ („Duh“), smatra da se o personalizmu s pravom može govoriti u množini, to jest o personalizmima, primjerice kršćanskome personalizmu, agnostičkome personalizmu i drugima.

Ipak treba reći da se personalizam, kao filozofski pravac u kojemu je na središnje i najviše mjesto postavljena osoba, najrazličitije oblikovao između dvaju svjetskih ratova u Francuskoj, pod velikim utjecajem kršćanske filozofije i

teologije. To je navlastito vidljivo iz filozofske misli i društvenoga djelovanja Jacquesa Maritaina, zasigurno najvažnije ličnosti kada je riječ o personalističkome razumijevanju ljudskih prava. Maritain je dosljedno kritizirao sve kolektivizme i još više totalitarizme. Smatrao je da komunizam ne napada samo „građanskog čovjeka“ nego i „samog Čovjeka s njegovom naravi i njegovim bitnim dostojanstvom; on se obara na čovjeka koliko je slika Božja, koliko svojim naravnim i milosnim bivstvom zahtijeva najuzvišenija osobna dobra“. [8] U svojem cjelovitom humanizmu (franc. „humanisme intégral“) Maritain se snažno protivi nacionalsocijalističkome (nacističkome) rasizmu i njihovu krajnje nehumanom i zločinačkom postupanju prema Židovima. U djelu „Antisemitism“ iz 1938. izražava žaljenje što

civilizacija ne počiva na personalizmu i pluralizmu utemeljenome na poštovanju dostojanstva osobe, na posvemašnjoj jednakosti ljudskih osoba u građanskim pravima i djelotvornome poštovanju osobe i njezine slobode u individualnome i društvenome životu. [9]

Treba istaknuti da je upravo katolički mislilac i personalist Jacques Maritain prvi put u povijesti uporabio pojam „ljudska prava“, godine 1940. u zborniku „Freedom: Its Meaning“. Maritain je u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom 40-ih godina 20. stoljeća postao jednim od najgorljivijih zagovornika ljudskih prava nastojeći da američki i svjetska javnost uvide nužnost donošenja akta na nadnacionalnoj, svjetskoj razini. Time je smjerao univerzalno i obuhvatno zaštititi ljudska prava. Maritain razvija i „cjeloviti koncept“ ljudskih prava u više svojih djela, a njegovu misao nadopunjuju i drugi personalistički mislioci, osobito Heinrich Rommen, Georges Gurvitch i autor pravnoga teksta „Univerzalne deklaracije“ René Cassin, koji je za izradu njezina teksta dobio Nobelovu nagradu. Maritain je u više djela iznio svojevrsni katalog ljudskih prava, koji je sadržavao 26 ljudskih prava te su 22 njegova prava uključena u 30 članaka „Univerzalne deklaracije“. Zato ga objektivni promatrači s pravom smatraju i proglašavaju „filozofskim ocem“ ovoga važnog dokumenta. [10] Jednako je važno spomenuti da je Jacques Maritain značajno utjecao na socijalne enciklike Pavla VI. i Ivana Pavla II.

U knjizi „Personalizam i ljudska prava“ Ivan Čulo piše da su značajne i misli Nikolaja Aleksandroviča Berdjajeva, Denisa de Rougemonta, Gabriela Marcela, Emmanuela Mouniera, Georgesa Gurviticha i drugih personalističkih mislilaca. Ivan Čulo nadalje kaže:

„Povijesni korijeni personalizma sežu sve do antičkog razdoblja, a personalističke teme uočavamo u gotovo svim povijesnim razdobljima kod različitih mislilaca i u okviru različitih filozofija. Na europskom kontinentu personalizam se danas obično veže uz tri škole: francusku u Parizu, njemačku u Göttingenu i Freiburgu te Poljsku u Lublinu. Personalizam je imao odjek i u drugim europskim zemljama. Ipak, za ovaj rad najvažniji je tzv. francuski personalizam, koji se snažno razvio tijekom 30-ih godina XX. stoljeća, a brojni sljedbenici formirali su i različite personalističke pokrete.“ [11]

Nije se moguće podrobnije osvrnuti na sve personalističke mislioce pa ćemo samo, uz Jacquesa Maritaina, nešto reći i o Nikolaju Aleksandroviču Berdjajevu, ruskom filozofu, koji je po svoj prilici najpoznatija i najistaknutija pojava cjelokupne ruske filozofije. Kao mladić priklonio se marksističkome pokretu, ali je ubrzo otkrio tragičan položaj pojedinca u društvu, čime se marksisti nisu zaokupljali, pa je Berdjajev napustio marksizam i prigrio etički i mističko-religiozni idealizam. Zapad je u Berdjajevu vidio „izraz duha pravoslavlja“. Nazvan je „filozofom slobode“ a time je prikladno označena njegova središnja misaona preokupacija, bez obzira na raznolik razvojni put od marksizma, preko narodnjaštva i neokantovstva do egzistencijalizma odnosno kršćanskoga personalizma. [12]

Personalizam i moderna ljudska prava

Kritizirajući Kantov sveopći formalizam, Berdjajev prihvaća egzistencijalistički kontekstualizam i personalizam. Kritičku oštricu usmjerava prema liberalizmu, o čemu Ivan Čulo piše:

„Berdjajev liberalizam prigovara da su ljudska prava i slobode nešto neizmerno dublje od općega prava glasa, parlamentarnog sustava i sl. te da upravo stoga 'ljudska prava i slobode zahtijevaju dublju zasnovanost od one koju im osigurava liberalizam, ona zahtijevaju metafizičku i religijsku utemeljenost'. Upravo je to maksima kako personalističkog pokreta, tako i ovog rada. I u drugim svojim djelima Berdjajev izražava negativno stajalište naspram liberalnog svijeta i njegova pogleda na pravo. U djelu 'Sudbina čovjeka u suvremenom svijetu' izriče da liberalne

demokrac
liberaliz
Naslovnica
Izdvojeno
Izjavile duhovne osnovne slobode te da je
zadanih od cjelovitog čovjeka. On je isto
Razgovori
Reportaže
Vijesti

tako otkinuo prava od obveza. No, pri produbljenom poimanju sloboda nije samo pravo, ona je isto tako obveza. Čovjek ima Bogom naloženu obvezu da bude slobodan, da čuva slobodu duha, makar bi ona bila teška, porađala stradanja i tražila žrtve.“ [13] Slijedi iznimno važan podulji citat iz spominjane knjige Ivana Čule „Personalizam i ljudska prava“:

Ponuda

HT

O nama

„Današnji diskurs o modernim ljudskim pravima i njihovu nastanku povezuje se s različitim misliocima iz različitih pravaca uz neprikrivenu sklonost odavanja zasluga predstavnicima liberalnih i lijevih svjetonazora i ideologija. Nastale su brojne filozofske i teorijske rasprave u potrazi za utemeljenjem ljudskih prava i utjecajima na nastanak postojećeg sustava ljudskih prava. Pri tome se ukazuje na brojne filozofske pravce XIX. i XX. stoljeća: volutarizam, egzistencijalizam, vitalizam, individualizam, pragmatizam, fenomenologiju, fenomenološku antropologiju, pozitivizam, neopozitivizam, hermeneutiku, marksizam, strukturalizam, poststrukturalizam itd. Personalizam se rijetko spominje“ [14] iako je to pravac koji je najviše utjecao na moderna ljudska prava, odnosno možemo reći da je upravo personalizam – filozofski izvor modernih ljudskih prava.

Osoba u pandemiji koronavirusa

Za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 gotovo u pravilu se zanemarivala cjelovitost čovjeka kao osobe. U brizi za sprječavanje širenja koronavirusa mogli smo čuti apele o očuvanju zdravlja jer, kako običavaju govoriti, „zdravlje je najvažnije“. Je li tomu tako? Nesumnjivo je zdravlje među najvažnijim čovjekovim dobroritima. Zdravlje utječe i na čovjekov duh; antička mudrost povezuje zdravlje duha i tijela, o čemu govori izreka: „Mens sana in corpore sano.“ Ali uz zdravlje važni su i sloboda, normalno zajedništvo i normalna komunikacija, normalan cjelovit život koji uključuje druženje u školi, na sveučilištu, na kulturnim i športskim događajima, u vjerskim objektima i drugdje – a sve to zapriječeno je restrikcijama, mjerama i uredbama eufemistički nazvanima „novo normalno“.

Ne smijemo smetnuti s uma da je sloboda najvažnija čovjekova vlastitost, njegova konstitutivna bit. Ali uz slobodu ide i odgovornost, kao njezin korektiv. Odgovornost je bitna dimenzija osnovnih struktura i odnosâ između ljudi u društvenoj zajednici – suprotstavlja se zlouporabi slobode te zanemarivanju i ugrožavanju drugih. U tome smislu slobodu imamo razumijevati kao dar i zadatak, u punoj odgovornosti, pomno pazeći da nikad ne štetimo drugomu čovjeku.

Sloboda kao konstitutivna bit i odgovornost

Kao što u antici nije postojao pojam „osoba“ u današnjemu smislu, tako je i pojam „sloboda“ imao uvelike drukčije značenje. U ranome grčkom svijetu kozmološka se orijentacija iskazivala u gotovo svemu, pa tako i u poimanju slobode. Tragajući za najdubljim uzrocima i najvišim zakonitostima svega što jest, čitava kozmosa, stari su Grci spoznali da svijetom vlada nužnost (grč. „ananke“). Povijest je pritom razumijevana kao cikličko kretanje u kojemu se događaji redovito ponavljaju, a kozmos nije značio samo svrhovit poredak svega živog i neživog, uređenost i sklad, harmoniju i ljepotu svemira te svjetskog zbivanja – nego i nužnost čovjekove sudbine. Njoj, uz ljude, bijahu podčinjeni i bogovi; nitko se ne mogaše ukloniti nužnosti, protiv koje svaka se borba činila uzaludnom. Sudbinska predodređenost (grč. „moira“) vladala je svime u kozmosu, uključujući na osobit način ljude, što je snažan izražaj našlo u Sofoklovim i Euripidovim tragedijama. Sve je to pridonijelo zatumljivanju svijesti o slobodi. Grčka je filozofija, u svojem antropološkom i potom ontološkom razdoblju, pridavala slobodi znatno više pozornosti.

Primjerice, Aristotel pod slobodom ponajprije razumijeva pravno-političku slobodu grada-države i čovjeka pojedinca. Za razliku od robova, slobodnim građanima pridolaze prava, ali i dužnosti. Aristotel u III. knjizi svojega djela „Nikomahova etika“ razmatra uvjete uistinu slobodnih i time moralno odgovornih čovjekovih čina. Valja pritom napomenuti da Aristotel u vezi s čovjekovim činima odnosno postupcima ne rabi pojam „sloboda“, nego govori o hotimičnoj ili volutivnoj radnji, pri čemu hotimično jest ono „čemu je počelo u samome počinitelju, koji zna sve pojedinosti svoje djelatnosti“. [15]

Valja istaknuti da za kršćane sloboda nije „sloboda od“, sloboda od ograničenja – nego „sloboda za“, konstitutivna sloboda. U kršćanstvu sloboda postaje čovjekovim temeljnim određenjem: mogućnost da postane ono što nije i da više ne bude ono što je do tada bio te, što je najvažnije, da bude ono što kao čovjek, bogoliko stvorenje, treba biti. Jer kršćani su pozvani na odgovorno služenje Bogu i čovjeku u istinskoj slobodi srca, u samoodređenju i samoodlučivanju za dobro. Posrijedi je konstitutivna sloboda, koja je Bogom dana i Kristom zadana. O njoj sveti Pavao u „Poslanici Galaćanima“ kaže: „Za slobodu nas Krist oslobodi! Držite se dakle i ne dajte se ponovno u jaram ropstva!“ (Gal 5,1). Taj jaram nije vanjski, fizički, nego unutarnji, psihički i duhovni. O tome filozof i teolog prof. dr. Ivan Šestak, svećenik isusovac, kaže:

„... riječ je o objektivnoj slobodi koju daje Bog koji oslobađa od ropstva grijeha za slobodu 'djece Božje', a ova tu svoju darovanu slobodu moraju potvrđivati u sebedarnoj ljubavi. U govoru o objektivnoj slobodi ili o spomenutoj oslobođenosti od grijeha već se nazire problematika tzv. unutarnje ili psihološke slobode, odnosno slobode volje koja je od središnjeg značenja za filozofsku antropologiju, a ima se zahvaliti upravo kršćanstvu.“ [16]

Opravdanost protuepidemijskih mjera?

Kada je riječ o slobodi, dospijevamo do neotklonjivoga pitanja opravdanosti protuepidemijskih [17] mjera. Na pitanje jesu li se mjere koje su uvedene kako bi se spriječilo širenje pandemije koronavirusa pokazale opravdanima i jesu li suspendirale ljudska prava i slobode – nije lako ponuditi jednostavan i jednoznačan odgovor. Njemački ministar zdravlja Jens Spahn izjavio je početkom rujna da je „lockdown“ bio previše drastičan i da ga više neće biti. Vlada Njemačke uvela je nakon izbijanja pandemije najstrože mjere kako bi spriječila nekontrolirano širenje virusa koje je prijetilo da dovede do smrti desetaka tisuća ljudi i prouzroči kolaps zdravstvenoga sustava. Ne možemo izbjeći pitanje: Je li moguće prema načelu razmjernosti precizno i prikladno odrediti intenzitet mjera i uređaba ako znamo da su se znanstvenici, zdravstvena struka, političari i svekolika javnost našli pred pandemijom nepoznate bolesti čije dimenzije i potencijal širenja nije moguće mjeriti i obuhvatiti bilo kakvim mjerama i razmjerima. Šest mjeseci nakon što je u većini zemalja Europe i svijeta uveden „lockdown“, okolnosti su se promijenile, time i pogledi na strategiju borbe protiv pandemije.

Kada je ljudskim pravima koja su apsolutna prava, treba istaknuti da se dotična prava ni u kojim okolnostima **izdvojeno** iskratiti ili ograničiti niti ih se pojedinac može odreći. Prema običajnome međunarodnom pravu apsolutna prava uključuju: zabranu mučenja, okrutnoga ili ponižavajućega postupka ili kazne, zabranu ropstva i načelo „nema kazne bez zakona“ (što znači da nitko ne može biti proglašen krivim i kažnjen za djelo koje u času počinjenja nije, po nacionalnom ili međunarodnom pravu ili međunarodnom običajnom pravu, bilo utvrđeno kao kazneno djelo). [18]

Od toga se razlikuju ona ljudska prava koja nisu apsolutna i u određenim okolnostima i pod određenim uvjetima mogu biti ograničena. „Riječ je o pravima na koja se primjenjuje načelo tzv. dopuštenog ograničenja, tj. onima koja se ograničavaju u izvanrednim okolnostima ili kad je to u 'demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala', kako, primjerice, stoji u 'Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.'“ [19]

U duhu personalističke etike – koja izbjegava neprihvatljive krajnosti individualizma i kolektivism – čovjek se neće ponašati vođen isključivo svojim individualističkim prosudbama niti će u drugome čovjeku vidjeti samo pojedinca kolektivistički podvrnutoga interesima skupine. Čovjek nije samo individuum, izolirana i samodostatna „monada“ (u Leibnizovu smislu tog pojma). Personalizam u čovjeku ne vidi samo građanina, ne doživljava ga kao pojedinca – nego mu u ljepoti susreta pridaje dostojanstvo osobe. A za osobu konstitutivna je relacija. Sveti je Toma Akvinski u duhu skolastičkog aristotelizma tumačio da sama riječ „osoba“ označava upravo relaciju. Valja k tome istaknuti da bitni elementi koji čine osobu jesu čin, djelovanje, angažiranost u otvorenosti prema drugoj osobi odnosno drugim osobama. Osoba u tome smislu i pogledu nije „netko drugi“ – nego moj bližnji, koji i mene u povratnoj sprezi izgrađuje i upotpunjuje kao osobu, vraćajući se na mene kao duhovna jeka ili odraz zajedničke bogolikosti.

Osoba i nošenje maske

Već smo vidjeli u ovome članku da je riječ „osoba“ etimološki povezana s maskom koju su navlačili antički glumci: latinsko „persona“ dospjelo je od grčkoga „prósopon“ i prvotno je značilo 'obličje', 'obrazina', maska koju u teatru nosi glumac igrajući određenu ulogu. Danas je maska višeznačan odnosno semantički metaforičan pojam. Tako između primjerice antičke glumačke obrazine, suvremene maske za ronjenje, pripravka koji se nanosi na lice radi njege i, čemu svjedočimo posljednjih pola godine, medicinske zaštitne maske koju nosimo radi zaštite od koronavirusa nema ničega zajedničkog osim samoga naziva „maska“ i fizičke povezanosti s ljudskim licem. Ne nalazim nikakvu suvislu analogiju između antičke maske „prósopon“ odnosno „persona“ i ovodobne zaštitne medicinske maske; izmiče takva analogija koju bi bilo moguće razviti u neku slikovitu i prikladnu usporedbu.

Samo bih bio slobodan primijetiti da oni koji disciplinirano nose zaštitnu masku ili to iz nekih razloga buntovnički odbijaju činiti, ne pokazuju time, kako sam sklon misliti, nikakvu osobnost, čak ni racionalnost (jer i u jednoj i u drugoj skupini ima i razumnih i nerazumnih ljudi, pametne i praznoglave čeljadi). Ali u svakome slučaju tim izborom između prihvaćanja i odbijanja nošenja zaštitne maske manifestiraju svoje (ne)razumijevanje solidarnosti i s njome povezanih slobode i odgovornosti.

Neovisno o tome može li se nošenjem maske učinkovito zaštititi sebe i ljude iz svoje okoline (o tome i među znanstvenicima i stručnjacima ima različitih mišljenja), zaštitnu masku treba nositi ne samo na svim propisanim mjestima nego i tamo gdje to nije propisano ako se u blizini nalaze osobe kod kojih prisutnost nekoga bez zaštitne maske izaziva osjećaj nesigurnosti i uplašnosti za vlastito zdravlje. Budući da mnogi među nama imaju koronavirus a da pritom ne pokazuju nikakve simptome, pa ne znaju da su potencijalni širitelji zaraze, ne možemo znati nalazi li se u našoj blizini osoba koja pati od respiratornih bolesti, ili ima dijete koje se liječi od maligne bolesti, ili skrbi za stare i bolesne roditelje.

Ponašanje koje neki smatraju hrabrošću, samosvjesnim i opravdanim prkosom, često nije ništa drugo doli buntovnička samoživost koja u bližnjemu (bilo da ga poznajemo ili nam je neznanac) ne uspijeva prepoznati dostojanstvo i vrijednost osobe. Riječ je o pogrešnome razumijevanju slobode i zabacivanju odgovornosti i solidarnosti.

Završavamo već navedenim riječima svetoga Ivana Pavla II., riječima koje nas upozoravaju da solidarnost nije „osjećaj neke neodređene sućuti ili površnoga ganuća zbog patnje tolikih ljudi, bliskih i udaljenih“, nego je posrijedi „čvrsta i postojana odlučnost zauzimati se za opće dobro, to jest za dobro svih i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni“.

Marito Mihovil Leticia

Članak je dio niza "Djelovanje pandemije koronavirusa na ljudska prava i slobode", a objavljen je u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva Agencije za elektroničke medije.

[1] Ivan Čulo, „Personalizam i ljudska prava“, Alfa, Zagreb, 2020., str. 15.

[2] Francis Fukuyama, „The End of History and the Last Man“, Free Press, New York, 1992. Hrvatsko izdanje: „Kraj povijesti i posljednji čovjek“, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1994.

[3] Sergio Rubín i Francesca Ambrogetti, „Papa Franjo o životu i vjeri“, Verbum, Split, 2013., str. 109.

[4] „solidarnost“, u: Stipe Kutleša [ur.], Filozofski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2012., str. 1076.

[5] Ivan Pavao II., „Sollicitudo rei socialis“ (enciklika), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., br. 38.